

A könyv, amely megjósolta Trump győzelmét*

Gábrriel Péter

Branko Milanovic:

Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization

Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press, 2016, p. 320

ISBN-13: 978-0674737136

Az elmúlt évtizedekben a világgazdaság egyre integráltabbá vált. A globalizáció alapjaiban formálja át a világgazdaságot, aminek gazdasági és politikai következményei globálisan és a nemzetállamokon belül is egyre nyilvánvalóbbak. Branko Milanovic „Global Inequality – A New Approach for the Age of Globalization” című könyve segít eligazodni abban, hogy a globalizációnak kik a nyertesei és vesztesei, hogyan alakította át a globalizáció a globális jövedelemegyenlőtlenségeket, valamint milyen következményekkel járt eddig és mi várható a következő évtizedekben.

A szerző megítélése szerint a fejlett társadalmak hozzáállása a társadalmi egyenlőtlenségekhez meglehetősen ellentmondásos. Számos tekintetben rendkívül érzékenyek a megfigyelt jövedelemegyenlőtlenségekre, például a kizárólag nemhez vagy bőrszínhez kapcsolódó jövedelemkülönbségek nem elfogadhatók. Ezek csökkentésére a kormányzatok nagy hangsúlyt helyeztek és több területen értek el előrelépést. Az örökölt vagyoni helyzetből és a családi háttérből fakadó egyenlőtlenségek elvi szinten ugyancsak visszaszorítandók, azonban az ezen tényezőkhöz kapcsolódó egyenlőtlenségek a fejlett országokban is rendkívül nagyok, az egyenlő esélyekkel való indulás az életben a fejlett országokban is inkább csak mítosz. Végezetül más országok állampolgáraival a fejlettebb országok állampolgárai csak kis mértékben vállalnak közösséget, az országok közötti jövedelemegyenlőtlenségek csökkentése nem jelent prioritást. Ez annak fényében különösen lényeges, hogy a globális jövedelemegyenlőtlenség jelenleg elsősorban az országok közötti különbségekre vezethető vissza. A világ lakosságából egy tetszőlegesen kiválasztott személy esetében körülbelül kétharmad részben az határozza meg helyét a globális jövedelemeloszlásban, hogy melyik országban él.

A nemzetállamokon belüli jövedelemegyenlőtlenségek előtérbe helyezése részben érthető, hiszen a nemzetek jellemzően természetes közösséget alkotnak, az

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Gábrriel Péter a Magyar Nemzeti Bank főosztályvezetője. E-mail: gabrielp@mnbb.hu.

egyenlőtlenségeket befolyásoló gazdaságpolitikák is elsősorban a nemzetállamokhoz kötődnek. Maga a szerző sem foglal határozottan állást a globális jövedelemegyenlőtlenségek kapcsán felmerülő morális kérdésekben. Határozottan érvel azonban amellet, hogy a jövedelemegyenlőtlenségek elemzésénél mindenképpen ki kell lépni a nemzetállami keretkből, mert a világgazdaság integráltabbá válásával, a globalizáció erősödésével a nemzetállamokon belüli egyenlőtlenség változása is csak a globális változások ismeretében értelmezhető.

A könyv első fele bemutatja, hogy a globális, valamint az országokon belüli egyenlőtlenség hogyan változott az évszázadok folyamán, különös tekintettel az elmúlt néhány évtizedre, amely egyúttal a globalizáció felerősödésének az időszak. Az elemzést nagyban segíti, hogy – nem kis részben a szerző korábbi munkásságának köszönhetően – a globális jövedelemegyenlőtlenségek elmúlt néhány évtizedben megfigyelt változásáról részletes adatbázis áll rendelkezésre nemzeti lakossági felmérések összekapcsolásának köszönhetően.

A globalizáció jövedelemegyenlőtlenségekre gyakorolt hatása kettős. Egyrészt elsősorban Kína, India és más ázsiai országok gyors növekedése következtében az országok közötti egyenlőtlenségek csökkentek. Ez mindenképpen fontos előrelépés, hiszen az országok között egyenlőtlenségek növekedése gyakorlatilag a 19. század elejétől kezdve töretlen volt. Az elmúlt néhány évtizedben ez a tendencia megfordult. Míg az országok közötti jövedelemkülönbségeket a globalizáció mérsékelte, addig az országokon belüli egyenlőtlenségek jellemzően növekedtek. A fejlett országokban például a leggazdagabbak a globalizációnak egyértelmű haszonélvezői voltak a növekvő piacok és befektetési lehetőségek következtében, míg az alsó középosztály a megnövekedett olcsó munkaerőkínálat és a termelési láncok átrendeződése miatt a globalizáció vesztesének tekinthető.

A szerző részletesen számba veszi az egyenlőtlenség változását eredményező tényezőket. Ehhez visszatér az eredetileg Kuznets-hez köthető hipotézishez. Az eredeti hipotézis az ipari forradalom során, illetve az azt követően próbálta magyarázni a jövedelemegyenlőtlenség alakulását. Az érvelés alapján nagy technológiai változások esetén az új technológiák növelik a tőke hozamát, s mivel a tőke rendkívül egyenlőtlen eloszlású, így a jövedelemegyenlőtlenség is nő. A technológiai újítások elterjedésével, a verseny erősödésével a tőke hozama mérséklődik, ami az egyenlőtlenséget is mérsékelheti. Ezzel párhuzamosan a technológiai fejlődés növeli a keresletet a képzetebb munkaerő iránt, s így szélesebb körű közösségi szolgáltatások válnak elérhetővé. A munkaerő képzettségének emelkedése szélesebb társadalmi rétegek számára is lehetővé teszi a jövedelem emelkedését, ami csökkenti a jövedelemegyenlőtlenséget.

A Kuznets-i hipotézis támogatói 1970-es 1980-as években az egyenlőtlenségek fokozatos csökkenésére számítottak, amit az elmúlt évtizedek adatai nem támasztot-

tak alá. A nemzetállamokon belüli egyenlőtlenség jellemzően inkább növekedett. A szerző érvelése szerint ez azzal magyarázható, hogy az újabb technológiai változások újabb egyenlőtlenségi ciklusokat indítanak. Ennek megfelelően az egyenlőtlenségek USA-ban megfigyelt növekedése is elsősorban az információs technológiai forradalom következménye. Ugyanakkor a szerző is kiemeli, hogy a technológiai változásokhoz köthetők mellett számos egyéb tényező is befolyásolja a jövedelemegyenlőtlenség alakulását. Az egyenlőtlenség növekedésének mértéke az elmúlt évtizedekben az angolszász országokban például kifejezetten nagy volt, míg egyes európai országokban csak kisebb vagy egyáltalán nem volt növekedés az egyenlőtlenségben, elsősorban a növekvő állami újraelosztás következtében.

A könyv második fele a növekvő jövedelemegyenlőtlenség gazdasági, társadalmi, politikai következményeit, valamint a felmerülő gazdaságpolitikai dilemmákat tárgyalja.

Az országok közötti jövedelemkülönbségek egyik potenciális következménye a növekvő migráció a gazdaságilag fejletlenebb térségekből a fejlettebb országok irányába. A szerző véleménye szerint adminisztratív korlátok miatt a migráció jelenleg a lehetségesnél jóval kevésbé járul hozzá a globális egyenlőtlenségek mérséklődéséhez. Az adminisztratív korlátok, kvóták fokozatos lazítása azonban mind a küldő, mind a befogadó országokat jelentős kihívások elé állíthatja. A szerző ezek kezelése érdekében több megoldást is felvet. Az egyik az időszakra szóló munkavállalási engedélyek előtérbe helyezése, amelyek esetében feltétel, hogy a munkavállaló visszatérjen a küldő országba egy előre meghatározott minimális időtartamra. Ez a küldő országok számára lényegesen csökkentheti az agyelszívás kockázatát, valamint segítheti a technológiatranszfert. Ugyancsak megfontolandó lehet az egységes állampolgári jogok és kötelezettségek feladása a fejlett országokban. A bevándorló jogosultságainak mérséklésén keresztül a növekvő migráció elfogadottsága növekedhet a fogadó országokban. A migráció növekedésével párhuzamosan ugyancsak szükségesnek tűnik az intenzívebb nemzetközi koordináció. Ennek hiányában például a fogadó országok közül a nagyobb jövedelemegyenlőségre törekvők kellemetlen jelenségekkel szembesülhetnek, hiszen a szegényebb és képzetlenebb migránsok nagyobb valószínűséggel választanák ezeket az országokat célországként, míg a képzetlenebb és gazdagabb bevándorlók inkább más országokat preferálhatnak.

A növekvő jövedelemegyenlőtlenség másik fontos társadalmi következménye a fejlett országokban a középosztály meggyengülése. A középosztály politikai jelentőségének csökkenése következtében gyengülhetnek a demokratikus intézmények, visszaszorulhatnak a szegényebb rétegeket támogató programok, és előre törhet a populizmus. A fenti folyamatok következtében a fejlett nyugati demokráciák stabilitása és globális dominanciájuk folyamatosan csökkenhet, a világ egyre inkább több központúvá válhat.

A könyv végén a szerző kísérletet tesz a jövedelemegyenlőtlenségek alakulásának hosszabb távú előrejelzésére. Az általa felvázolt jövő felemás. A globalizációt eddig is a győztes mindent visz elve jellemezte, ami a technológiai fejlődés következtében tovább erősödhet. Ez a jövedelemegyenlőtlenségeket tovább növelheti, például a többszörösen értékesíthető termékek és szolgáltatások arányának várható növekedése következtében. A jövedelemegyenlőtlenség mérséklését célzó gazdaságpolitikai eszközök hatékonysága mérséklődhet. Jelenleg az egyik leghatékonyabb eszköz a társadalom képzettségének emelése. A fejlettebb országokban ugyanakkor ez már kezdi elérni a korlátait. A magas képzettségi szint egyre általánosabbá válik, így a leggazdagabbak képzettségük tekintetében egyre kevésbé fognak kitűnni. A gazdagodás szempontjából növekvő szerepe lesz a társadalmi kapcsolatoknak és a szerencsének. Míg a fejlett országokban inkább a jövedelemegyenlőtlenség fokozódása várható, addig a globális egyenlőtlenség, elsősorban az ázsiai gazdaságok további gyors növekedésének köszönhetően, tovább mérséklődhet. Azonban ahogy az ázsiai országok fejlettsége közelíti a globális átlagot, úgy növekedésük a globális jövedelemegyenlőtlenséget már egyre kevésbé mérsékeli. A jövőben a globális egyenlőtlenség csökkenéséhez elsősorban az afrikai országok gyors növekedése járulhatna hozzá, erre utaló jelek viszont egyelőre nincsenek.

A jövő ugyan bizonytalan és nehezen jelezhető előre, a szerző azonban egy dologban biztos: Az egyenlőtlenségek elemzése tartósan a közgazdaságtan fókuszában marad, és ahogy a világgazdaság egyre integráltabbá válik, úgy elkerülhetetlen, hogy az egyenlőtlenség tanulmányozása is egyre jobban kilépjen a nemzetállami keretek közül.